

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI

KRONIKA
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
ZA ROK AKADEMICKI 2014/2015

Redaktor Naczelna

MARIA STINIA

Kraków 2020

ZYGMUNT SERĘGA
(23 V 1947 – 5 XII 2014)

Zygmunt Seręga urodził się 23 maja 1947 roku w Trzebini (woj. małopolskie, pow. chrzanowski). W latach 1961–1966 uczęszczał do Liceum Pedagogicznego w Krzeszowicach, gdzie zdał maturę. Ukończenie tak profilowanej szkoły średniej miało wpływ na dalszy przebieg i charakter jego kariery zawodowej

Po zdaniu egzaminu dojrzałości rozpoczął w roku 1966 studia w zakresie socjologii na ówczesnym Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Ukończył je w roku 1971, należąc do grona pierwszego rocznika absolwentów studiów w nowej, odrębnej jednostce uczelni, jaką był powstały 1 października 1970 roku Instytut Socjologii, ulokowany w budynku Collegium Broscianum przy ul. Grodzkiej 52.

Po uzyskaniu tytułu magistra socjologii został zatrudniony najpierw na stanowisku asystenta stażysty, potem asystenta i starszego asystenta w Zakładzie Teorii Rozwoju Społecznego, którym kierował doc. dr hab. (później prof. dr hab.) Władysław Kwaśniewicz, główny organizator i pierwszy dyrektor nowo powstałego Instytutu Socjologii. W roku 1978 uzyskał stopień doktora na podstawie pracy poświęconej przemianom lokalnych społeczności pod wpływem ruchu turystycznego, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Krzysztofa Przeclawskiego, jednego z twórców socjologii turystyki w Polsce.

W roku 1979 został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Socjologii. Stopień doktora habilitowanego w dziedzinie socjologii uzyskał w roku 1994 na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie wydanej rok wcześniej monografii pt. *Czynniki rozwoju lokalnego. Studium socjologiczne wybranych społeczności wiejskich*. Od tego momentu dr hab. Zygmunt Seręga pracował jako samodzielny pracownik naukowy w Instytucie Socjologii UJ w Zakładzie Socjologii Struktur Społecznych aż do chwili przejścia na emeryturę w 2012 roku. W latach 2003–2006 pełnił funkcję kierownika wspomnianego Zakładu.

Tematyka zarówno pracy doktorskiej, jak i habilitacyjnej oddaje zakres Jego zainteresowań badawczych, które były rozwijane i wzbogacane w trakcie kariery zawodowej. Koncentrowały się zawsze wokół zagadnień wsi, ze szczególnym uwzględnieniem procesów zmian społecznych powodowanych różnymi czynnikami i przejawiających się w różnorodny sposób w zależności od określonego kontekstu społecznego, ekonomicznego, politycznego i kulturowego. Jego dorobek publikacyjny obejmuje około 80 książek i artykułów w czasopiśmie, 20 opracowań o charakterze ekspertyz naukowych, 50 wystąpień z referatem na konferencjach krajowych i międzynarodowych. Za aktywność i osiągnięcia naukowe czterokrotnie został wyróżniony Nagrodą Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego (w latach 1984, 1989, 1995, 1996).

Najważniejszą pracą w dorobku naukowym Zygmunta Seręgi jest wspomniana wyżej rozprawa habilitacyjna, opublikowana w roku 1993 w Wydawnictwie Uniwersytetu Jagiellońskiego. To pokłosie wieloletnich badań empirycznych, prowadzonych w wybranych społecznościach lokalnych Małopolski południowej, dotyczących rozmaitych uwarunkowań i czynników mających wpływ na

przeobrażenia tych społeczności. Ta praca wpisuje się też w swoisty renesans problematyki lokalności i sprawczości (agency), jaki zarysował się w socjologii nie tylko w naszym kraju w latach osiemdziesiątych XX wieku, a który nabrał szczególnego znaczenia po przełomie politycznym 1989 roku. Była to także kontynuacja wcześniejszych zainteresowań i dokonań badawczych, których wyrazem stała się wspomniana już praca doktorska, w której autor podjął refleksję nad przemianami fenomenu społecznego, jakim jest turystyka, oraz jej wpływem na przemiany społeczności wiejskich odwiedzanych przez turystów. Tym samym może zostać zaliczony do nielicznego grona socjologów turystyki, prekursorów uprawiania tej subdyscypliny naukowej w naszym kraju.

Najważniejsze badania Zygmunta Seręgi skupiały się wokół ważnych kategorii społecznych mieszkańców wsi. Zawierają je przede wszystkim prace dotyczące rolników oraz młodzieży wiejskiej. Problematyka tych pierwszych zawarta jest głównie w dwóch opracowaniach. Są to opublikowana w serii „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Socjologiczne” współautorska monografia pt. *Chłopi we współczesnej Polsce: przedmiot czy podmiot procesów społecznych?* (PWN, 1991), będąca efektem zrealizowanego w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX wieku projektu badawczego, oraz współredagowana praca zbiorowa pt. *Family Farming in the Contemporary World: East – West Comparisons* (WUJ, 1995), będąca podsumowaniem międzynarodowej konferencji w roku 1994 w Krakowie. Obydwie prace poświęcone są problemom funkcjonowania rodzinnych gospodarstw rolnych. Warto podkreślić, że pierwsza z nich otrzymała w roku 1992 nagrodę im. Stanisława Ossowskiego, przyznawaną przez Polskie Towarzystwo Socjologiczne za najlepszą pracę socjologiczną w danym roku.

Inna kategoria mieszkańców wsi, jaką jest młodzież wiejska, stała się przedmiotem współautorskiej publikacji pt. *Młode pokolenie wsi III Rzeczypospolitej: Aspiracje życiowe w przeddzień integracji z Unią Europejską*, wydanej przez warszawski Instytut Spraw Publicznych (2003). W pracy tej zostały zamieszczone i omówione wyniki sondażu opinii, wykonanego rok wcześniej na zlecenie tejże instytucji.

Problematyce rozwoju i sprawczości wiejskich społeczności lokalnych Zygmunt Seręga pozostał wierny w późniejszym okresie swojej kariery zawodowej. Dobrym tego przykładem jest wydana pod jego redakcją praca zbiorowa pt. *Suverenność i rozwój. Przejawy dynamiki społeczności lokalnych we współczesnej Polsce* (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2004).

W trakcie swojej kariery zawodowej Zygmunt Seręga utrzymywał liczne kontakty naukowe z ośrodkami krajowymi oraz zagranicznymi. W Polsce najważniejsze z nich to przede wszystkim: Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, Instytut Socjologii Uniwersytetu Łódzkiego, Instytut Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Instytut Socjologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, który w ostatnim okresie jego aktywności był dodatkowym miejscem zatrudnienia. Spośród ośrodków zagranicznych należy wymienić przede wszystkim Uniwersytet Cyryla i Metodego w Skopie (Macedonia Północna) oraz Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki w Kijowie (Ukraina). Z ośrodkami tymi łączyły się wyjazdy na konferencje, wspólne prace naukowe i publikacje (Skopie) oraz kilkumiesięczny staż (Kijów).

Dydaktyka była szczególną pasją Zygmunta Seręgi. Lubił prowadzić zajęcia i miał ich zwykle dużo. Prowadził je nie tylko w macierzystej uczelni, ale także poza nią we wspomnianym już Uniwersytecie Rzeszowskim czy w Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej. Zajęcia te obejmowały różnorodną tematykę. Były to zarówno kursy podstawowe, jak np. „wstęp do socjologii”, „wielkie struktury społeczne”, „socjologia ogólna”, jak też kursy zaawansowane o tematyce specjalistycznej: „metody i techniki badań socjologicznych”, „analiza danych empirycznych”, „socjologia miasta”, „socjologia wsi”, „socjologia społeczności lokalnych”, „socjologia turystyki”. Ta ostatnia z uwagi na wczesne (związane z tematyką rozprawy doktorskiej) zainteresowania badawcze stanowiła swoisty wyróżnik Jego oferty dydaktycznej. Kursy z socjologii turystyki Zygmunt Seręga prowadził dla studentów socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz dla studentów geografii w naszej Uczelni. W trakcie zajęć był nauczycielem wymagającym, ale jednocześnie podchodzącym do studentów w sposób partnerski. Wyniesione z liceum pedagogicznego umiejętności dydaktyczne powodowały, że w sposób nieskomplikowany i komunikatywny objaśniał złożone, trudne kwestie teoretyczne, analityczne czy też metodologiczne. Był zwolennikiem praktycznego treningu nabywania przez przyszłych socjologów umiejętności poruszania się w rozmaitych sytuacjach społecznych,

nawiązywania kontaktów i komunikowania się z ludźmi, jak również umiejętności pozyskiwania w rozmowach danych socjologicznych, które następnie trafiały na analityczny warsztat.

Szczególnym wyrazem takiej „filozofii” nauczania socjologii były szeroko znane w Instytucie Socjologii UJ obozy ćwiczeniowo-badawcze organizowane przez Niego zawsze w społecznościach wiejskich. Były to kilkunastodniowe pobyty w różnych wsiach (z reguły obecnego województwa małopolskiego), bardzo często połączone z realizacją konkretnych programów badawczych. Studenci mieszkali w domach rodzin lub w budynkach użyteczności publicznej (np. szkoła) w danej miejscowości. Uczestniczyli w poszczególnych etapach procesu badawczego, począwszy od procedury doboru rozmówców do wywiadów socjologicznych, poprzez różne sposoby opracowywania zebranych danych, aż po próby formułowania pierwszych wynikających z nich wniosków. Te studenckie wnioski były zawsze prezentowane na seminarium z udziałem przedstawicieli władz lokalnych (najczęściej danej gminy) na zakończenie pobytu „w terenie”. Obozy te realizowane były niemal corocznie, począwszy od połowy lat osiemdziesiątych XX wieku aż po pierwszą dekadę obecnego stulecia. W historii Instytutu Socjologii UJ zawsze były i pozostaną kojarzone z osobą Zygmunta Seręgi.

Z uwagi na swoją komunikatywność oraz partnerski sposób prowadzenia zajęć był lubianym i cenionym prowadzącym seminaria magisterskie i licencjackie. Wychował bardzo wielu absolwentów zarówno w ramach stacjonarnych studiów socjologicznych, jak i realizowanych w Instytucie Socjologii UJ studiów o specjalności praca socjalna, a także w Uniwersytecie Rzeszowskim oraz bielskiej Akademii Techniczno-Humanistycznej. Za swoją pracę naukową i dydaktyczną otrzymał w roku 2007 Srebrny Krzyż Zasługi.

1 października 2012 roku, po czterdziestu jeden latach pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim, Zygmunt Seręga przeszedł na emeryturę. Pracownicy i studenci socjologii zegnali Go uroczystie w trakcie spotkania w auli Collegium Novum z okazji „Dnia Instytutu Socjologii” w czerwcu tegoż roku. Dwa lata później pożegnaliśmy Go ostatecznie w trakcie pogrzebu, który odbył się 9 grudnia 2014 roku na cmentarzu komunalnym przy ul. Luzara w Jego rodzinnej Trzebini. Zmarł kilka dni wcześniej, 5 grudnia, w wieku 67 lat. Wszyscy odczuliśmy to jako zdecydowaną przedwczesną stratę.

Krzysztof Gorlach

Autor niniejszego biogramu składa serdeczne podziękowania za pomoc w jego przygotowaniu p. Annie Serędze (córce Zmarłego), dr. hab. Piotrowi Nowakowi, kierownikowi Zakładu Socjologii Struktur Społecznych oraz p.o. zastępcy dyrektora w Instytucie Socjologii UJ, prof. dr. hab. Krzysztofowi Frysztackiemu z Instytutu Socjologii UJ i prof. dr. hab. Krzysztofowi Ożogowi, dyrektorowi Archiwum UJ.